

جایگاه ادبیات داستانی با رویکرد قصه گویی در یادگیری دانش آموزان

علیرضا داوری

کارشناسی زبان و ادبیات فارسی ، دانشگاه پیام نور خوانسار

davari.68.ad@gmail.com

۰۹۱۶۲۰۴۷۳۱۰

چکیده :

فرآیند یادگیری عمدتاً از دو طریق صورت می گیرد: نخست، ساز و کارهای غیر برنامه ریزی شده ای است که فرد در جریان زندگی اجتماعی خود از طریق جهان بینی کلی، ارزشها، و فرهنگ پیرامون خود می آموزد. دوم، ساز و کارهای برنامه ریزی شده که فرد در جریان برنامه ها و روشهای علمی و منظم خاصی آنرا فرا می گیرد. در این راستا جستجوی راهکارهای آموزشی دیگر برای تاثیرگذاری در دانش، نگرش و مهارت افراد مورد نیاز است که در این میان، شیوه قصه گویی در نظام آموزشی قابل بررسی است. این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی و با هدف بررسی جایگاه ادبیات داستانی با رویکرد قصه گویی در یادگیری دانش آموزان انجام شده است . تدریس به شکل قصه از جدی ترین و بنیادی ترین روشهای انتقال مفاهیم به دنیای دانش آموزان بوده و قصه گویی یکی از بهترین راههای ارتباط نزدیک و تعامل سازنده بین معلم و دانش آموز است و استفاده از این شیوه در آموزش به ماندگاری بهتر و ارتقای کیفیت یادگیری منجر می شود .

واژگان کلیدی: قصه گویی ، آموزش ، یادگیری ، دانش آموزان

۱. مقدمه

امروزه آموزش و یادگیری را در صورتی به عنوان یک فرآیند منظم و هدفمند بیان می کنند که یک تعامل و مشارکت بین مربی و متربیان ایجاد شده باشد. در میان روش های تدریس که فعالسازی و درگیر کردن فراگیران در آنها یکی از اصول کار است، قصه گویی نقش و جایگاهی ویژه را دارد. (فضلی خانی، ۱۳۸۲) این روش دارای انعطاف پذیری مناسب بوده و در واقع این روش می تواند برای گروه های مختلف افراد با خصوصیات مختلف و متفاوت به کار گرفته شود. (Fox, 2003) قصه یا داستان، سخن یا نوشته ای است که در آن گوینده یا نویسنده فکر و هدفی را در قالب رویدادهای واقعی یا خیالی، که برای شخصیت های گوناگون پیش می آید، بیان می کند و کنجکاوی شنونده و یا خواننده را بر می انگیزد تا از دنباله ی رویدادها و نتیجه آنها آگاه شود.

در همه قرون گذشته قصه وسیله ای برای رفع نیاز های کودکان و نوجوانان و حتی بزرگسالان بوده است. قصه و قصه گویی از مهم ترین ابزارهایی است که می تواند تخیلات کودک را پرورش دهد و او را با دنیای اطراف و محیط زندگی اش آشنا کند از این رو از قصه به عنوان پلی بین کودک و جهان اطرافش یاد می شود. رویدادهایی که در قصه اتفاق می افتد دارای یک نظام خاصی است که امید به آینده را در زندگی انسان به تصویر می کشد. برای اینکه داستان توجه کودک را جلب کند بهتر است سرگرم کننده باشد و کنجکاوی او را برانگیزاند و به او کمک کند تا توانایی های ذهنی اش را افزایش دهد. با خواندن قصه و بازگویی آن نیروی تکلم و بیان کودک رشد پیدا می کند و بر دایره لغاتش افزوده می شود. قصه گویی یک بعد مهم در بهبود عملکرد شناختی کودک محسوب می شود، به طوریکه موجب تحول زبان، بهبود دقت شنیداری و تمرین تصویرسازی می شود.

قصه یا داستان وجوه مختلف دارد؛ یکی از وجوه آن جنبه آموزشی آن است به وسیله قصه می توان کودکان را به کشف توانایی های خود برای برخورداری از ارتباطات واقعی و شناخت افکار و احساسات خود یاری رسانده و آنها را در حل و فصل بین فردی به صورت آرام از طریق گفتگو هدایت کرد. بنابراین قصه می تواند از نظر تربیت اجتماعی و عاطفی موثر باشد و بسیاری از مقررات و هنجارهای اجتماعی را به کودک منتقل نماید. (زاپیس، ۱۳۸۲) سنت قصه گویی به اندازه عمر انسان قدمت دارد و قصه گویی یکی از ابزارهای مهم اصلاح رفتار است. بندورا (۱۹۹۲) معتقد است کودکان با قصه؛ کارایی و سازگاری بیشتری پیدا می کنند. به این ترتیب قصه گویی ابزاری مفید و موثر به منظور اصلاح رفتار و سازگاری و کنترل هیجان های کودکان محسوب می شود.

قصه بیان حالاتی از انسان است که در یک رابطه پویای گروهی و جمعی با توجه به گرایشها و کشش های فرهنگی، عمیق ترین نیازهای یک جامعه یا ملت را در قالب اسطوره ها، سمبل ها و قهرمانان و پیشگامان حرکت های اجتماعی، تبیین می کند. کارکرد تربیتی - روانی قصه هم در جهان کهن و هم در جهان جدید از پویایی مداومی برخوردار بوده است و چه بسا که در جهان جدید اهمیت آن بیشتر شده است. «از نظر گرین» قصه و قصه گویی، گویای کهن ترین و جدیدترین هنرهاست. جدیدترین هنر به این دلیل که مربیان تربیتی توانسته اند به کمک آن شیوه های نو برای آموزش کودکان بیافرینند و کهن ترین به این دلیل که از قدیمی ترین اشکال ادبیات است. (همتیان، ۱۳۹۳) قصه ها بصورت غیر مستقیم باعث رشد و سواد آموزی عاطفی و درک اجتماعی بهتر می شوند. داستان ها با ترسیم تصویر در ذهن شنونده باعث ایجاد تفکر دیداری برای رشد خلاقیت می شوند. با شنیدن قصه ذهن بصورت فعال درگیر می شود و کنجکاوی فرد را به انگیزه های برای یادگیری تبدیل می کند و در نهایت مطالب آموخته شده با این روش قصه گویی کمتر دچار فراموشی می شوند. (مهدی مقدم، نورآبادی، هاشمی بناب و جعفری کلیر، ۱۴۰۱)

یافته‌های تحقیق جوکار، فتاحی و سیف آبادی (۱۴۰۱) در بررسی نقش قصه در یادگیری کودکان و دانش آموزان نشان داد از میان انواع روش تدریس، روش قصه گوئی بیش از سایر مسائل تربیتی در رفتار کودک موثر است. ارزش قصه گوئی مانند یک شکل ادبی در میان سایر دروس ادبیات به آسانی قابل تشخیص است و میتوان آن را به عنوان راهی برای گسترش رشد زبان و وسعت دادن گنجینه واژگان کودکان از طریق ارتباط متقابل با قصه گو و با قصه به شمار آورد. به کارگیری قصه و عناصر داستانی و روایت در کتب درسی برای انتقال مفاهیم علمی کاری ارزشمند قدمی شایسته در جهت پیشرفت کشور است.

مهدی مقدم، نورآبادی، هاشمی بناب و جعفری کلیر (۱۴۰۱) در پژوهشی به بررسی جایگاه ادبیات داستانی با رویکرد قصه گوئی در یادگیری دانش آموزان پرداخته و نشان دادند قصه گوئی در نظام آموزشی می تواند با اشکال مختلف درسی بیامیزد، به شرطی که روی برنامه ها به خوبی فکر شده باشد و ارتباط بین بخش های آن منسجم باشد. اگر فعالیت قصه گوئی توسط فردی ناتوان که با اصول قصه گوئی آشنا نیست، ارائه شود؛ نه تنها نمی تواند موثر واقع شود بلکه علی رغم میل فطری کودک به قصه او را از محیط قصه فراری می دهد. معلم در نقش یک قصه گو خوب می تواند مهارت خوب گوش کردن و مهارت زبانی کودکان را بالا برده و با خوب تلفظ کردن، استفاده از عبارات صحیح و اصولی و خوب بیان کردن الگویی صحیح در اختیار قرار داده و تاثیرگذار باشد. گفتن قصه انگیزه یادگیری را زنده می کند و مطلب را در حافظه جای می دهد.

پودات (۱۳۹۸) در مقاله ای تحت عنوان «تاثیر قصه گوئی بر پرورش مهارت، هوش و فعالیت های اجتماعی دانش آموزان» به این نتیجه رسید که قصه گوئی یک شیوه تدریس مهم بخصوص در سنین پایین می باشد. این شیوه آموزش می تواند توسط والدین و معلمان برای کودکان اجرا شود که ثمره اصلی آن رشد خلاقیت و پرورش ذهنی مخاطب می باشد. امروزه با توجه به نیاز روزافزون به خلاقیت و ایده های نو برای بقا در عرصه تجارت و بهبود کیفی جامعه اجتماعی، قصه گوئی باید با جدیت بیشتری انجام شود. از طرف دیگر این موضوع در مناطق محروم اهمیت بیشتری می یابد چراکه با نبود و یا کمبود امکانات فرصت ها آموزشی و قدرت آموزشی کمتر شده و مهمترین راه مقابله و ایجاد بستر مناسب برای خلاقیت را می توان قصه گوئی معرفی کرد.

نتایج پژوهش علمداری، مطهری و ظفری نژاد (۱۳۹۹) در بررسی تاثیر داستان و شعر در آموزش و یادگیری نشان داد داستان و شعر و قصه به عنوان یک وسیله تعلیمی می تواند کودکان و نوجوانان را به کشف معنای منحصر به فرد بودن خود ترغیب کند و توانایی آنها را برای برقراری ارتباط واقعی بین افکار و احساس ها افزایش دهد (عزت نفس و خودپنداره). مهارتهای کلامی می تواند توانایی آنها را برای حل و فصل تعارض بین فرد به صورت آرام و توام با بحث و گفت و گو افزون سازد (تعاملات بین فردی). بیان داستان و نیز گوش دادن به آن، دانش آموزان را به بهره گیری از تخیلات شان تشویق می کنند (تجسم و تصویرسازی ذهنی). این تخیل قوی میتواند اعتمادبه نفس و انگیزش شخصی را در آنها افزایش دهد زیرا آنان خود را برای نیل به امیال و آرزوهایشان شایسته و توانا تصور می کنند.

تاتاری، عابد، مولایی و بوستانی بزدی (۱۳۹۵) در تحقیق خود به ارزیابی و تحلیل جایگاه قصه و قصه گوئی در ادبیات کودکان و نقش آن در فرایند یاددهی- یادگیری دانش آموزان دوره ی ابتدایی پرداخته و نتیجه گیری کردند قصه گوئی فرآیندی فانتزی نیست که برای پرداختن به آن به شکلی موسمی به جشنواره ها بسنده شود؛ بلکه قصه گوئی یک نیاز مسلم است که می تواند پیوند افراد را با جهان گذشته، ولی موجود در حافظه شخصی و ملی ایشان به شکلی زنده و سازنده برقرار سازد. در نظام تعلیم و تربیت در مواجهه با دانش آموزان باید جایگاه قصه و قصه گوئی را در ادبیات کودک و نوجوان شناخت و ضمن مشخص ساختن معنا و مفهوم آن، فرایند قصه گوئی را در مدارس و خانواده ها، به برنامه های عملی تبدیل کرد و از ویرترین جشنواره ها خارج شده و بار دیگر به میان مردم آمده و جای خود را در برنامه روزانه خانواده ها، مدارس و موسساتی که به نوعی با تربیت کودکان و نوجوانان سر و کار دارند، باز کند.

۲. روش شناسی

پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه ادبیات داستانی با رویکرد قصه گویی در یادگیری دانش آموزان به شیوه توصیفی و از نوع کتابخانه ای انجام شده است و با توجه به روش پژوهش، جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اسناد، مدارک و منابع مرتبط با موضوع مورد بررسی از قبیل کتب، مقالات و پایان نامه ها می باشد.

۳. بحث درباره یافته ها

قصه در لغت عرب به مفهوم حدیث، داستان، حکایت تاریخی و واقعی آمده ولیکن در زبان فارسی مترادف با افسانه و داستانهای تخیلی نیز بکار رفته است معمولاً در آثاری که در آنها تاکید بر حوادث خارق العاده بیشتر از تحول و تکوین آدمها و شخصیت ها است؛ قصه می گویند. (مرادی مخلص، حیدری، کریمی و سورسوری، ۱۳۹۴) قصه گویی، عبارت است از هنر یا حرفه نقل داستان به صورت شعر یا نثر که شخص قصه گو آن را در برابر شنونده زنده اجرا می کند. داستانهایی که نقل قول می شوند می تواند به صورت گفت و گو، ترانه، آواز، تصویر و سایر ابزارها همراه باشد. (حجازی، ۱۳۸۴)

قصه از ابتدای آفرینش تاکنون وجود داشته است و شاید نخستین قصه، قصه آدم و حوا و نخستین قصه گو حضرت آدم باشد که ماجرای رانده شدنش از بهشت را برای فرزندانش تعریف کرد. قصه گویی همچنین به عنوان روشی برای آموزش ارزشهای اجتماعی و اخلاقی استفاده شده تأکید افلاطون و ارسطو بر قصه گویی برای کودکان نیز از همین جنبه است. قصه درباره انسان ها و اشیاء به صورتی متفاوت و با زبانی خوشایند آنها را به آموختن ترغیب میکند. درون مایه اصلی قصه ها آرزوی انسان ها بوده و هست. در واقع انسانها نیازهایشان را با زبانی ساده و قابل فهم در قصه بیان می کنند. طرح مسائل هیجان انگیز و عجیب و ظهور عوامل طبیعی، غیر طبیعی و متافیزیکی باعث میشود شنوندگان از شنیدن قصه لذت ببرند و انگیزه یادگیری در آن ها بیش تر شود کودکان با شنیدن افسانه ها اسطوره ها و قصه های قومی درباره جهان و آنچه در آن است اطلاعاتی به دست می آورند و در ذهن خود، آرزوهای مطلوبشان را شکل می دهند. تقریباً تمام افسانه های اقوام و ملل گوناگون این ویژگی را دارند. در قصه تمایلات درونی افراد تجسم خارجی می یابد و چهره ها و حوادث آن قابل فهم می شود.

در طب سنتی هند و برای بیماران روانی قصه ای می گفتند که مشکل خاص او را مجسم می کرد و از او می خواستند درباره آن فکر کند. در این روش انتظار داشتند وقتی بیمار به داستان فکر می کند، هم ماهیت دشواریها و گرفتاریهای آزاردهنده زندگی خود را بشناسد و هم راه حلی برای درمان آن پیدا کند. از میان آن چه داستان درباره ناامیدیها، امیدها و پیروزی انسان بر دشواریها و گرفتاریها می گفت. بیمار می توانست نه فقط چاره های برای مشکل خود بیابد، بلکه هم چون قهرمان داستان راهی نیز برای بازیابی خویش کشف می کرد اما اهمیت قصه تنها برای کمک به رشد انسان و آموختن روشهای درست زندگی نیست. قصه وقتی درمان کننده است که بیمار به جزییاتی از داستان فکر کند جزییاتی که بیانگر مشکلات و کشمکشهای درونی و کنونی زندگی فرد است و به او کمک می کند به راه حلهای فردی برسد. (رضائی، استاجی و گلی زاده عطایی، ۱۳۹۸)

۳-۱. انواع قصه گویی

۳-۱-۱. قصه گویی نقالانه :

نوعی از قصه گویی است که کارش خلق و یا اجرای حکایت های شفاهی شاعرانه است و به نقل حوادث تاریخی یا ستایش نیاکان و رهبران کنونی یک گروه قبیله ای، فرهنگی و یا ملی می پردازد. نقل کننده، معمولاً به هنگام اجرا با یک آلت موسیقی که خودش و یا دیگران می نوازند، همراهی می شود.

۳-۱-۲. قصه گویی قومی :

این نوع از قصه گویی، قابل اجرا در خانه، ضمن کار گروهی، گردهمایی اجتماعی، خیابان و بازارها بوده است. قصه گویی در خانه، یکی از جهانی ترین تجربه های انسانی است.

۳-۱-۳. قصه گویی مذهبی :

قصه هایی است که مقامات و رهبران رسمی یک گروه مذهبی، به جای قوانین برای تشریح و ترویج مذهبشان به کار می برند.

۳-۱-۴. قصه گویی تماشاخانه ای :

آنچه این نوع قصه گویی را متمایز می کند، این است که در ساختمان هایی مانند تماشاخانه های واقعی به اجرا در می آیند. این نوع قصه گویی به دشواری از تأثیر به مفهوم حقیقی آن جداشدنی است.

۳-۱-۵. قصه گویی کتابخانه ای:

در این نوع، کتابداران در ساعات منظم و خاصی در کتابخانه برای کودکان قصه می گویند. تعیین دقیق این مساله که کدام کتابدار کودک، نخست این اندیشه را مطرح کرده، غیرممکن است.

۳-۱-۶. قصه گویی در اردو

یکی از موثرترین مکان ها برای قصه گویی، فضای اردوها است. غیررسمی بودن محیط و نزدیکی به طبیعت، از عواملی است که بر خلاقیت دوجانبه ای که در قصه گویی (میان قصه گو و شنونده) نهفته است، می افزاید و نتایج سودمندی به ارمغان می آورد. (مهدی مقدم و همکاران، ۱۴۰۱)

۳-۲. مهم ترین تأثیرات قصه بر کودکان

بسیاری از نیازهای عاطفی کودکان از طریق شنیدن داستانها ارضا می گردد. آنها تحت تأثیر قصه ها یاد می گیرند که چگونه عواطف و احساسات خود را ابراز کنند و چگونه از عواطف دیگران بهره مند گردند. از ویژگی های قصه، کارکرد، "آشکارسازی" غیر مستقیم نیازها و انگیزه های پنهان مخاطب است. اغلب انسان ها از برملا شدن انگیزه های ناهشیار خود اجتناب می کنند. این سرکوب و واپس زنی یک مکانیسم غیر ارادی و ناهشیار است که غالباً به شیوه ها و اشکال مختلف در رفتار و احساسات آدمی خود نمایی می کند. شنیدن قصه ها و حکایت ها، امکان آن را فراهم می آورد تا مخاطب از طریق مکانیزم های مختلف دفاعی، نظیر فرافکنی، درون فکنی، همانند سازی، جبران و والایش بتواند هم انگیزه ها و نیازهای سرکوب شده خویش را بشناسد و هم آنها را به شکل متعالی تر والایش و پالایش کند.

قصه گویی می تواند نقش اساسی در رشد شعور اجتماعی و نیز تقویت سواد کودکان داشته باشد: «ایجاد روحیه دوستی در کودک از نتایج بسیار مهم داستان پردازی است که او را به فرهنگ خودی پایبند می کند. کشش ها و جاذبه های عناصر شکل دهنده قصه با خواسته ها و نیازهای روحی و روانی کودکان رابطه دارد. کودک با ذهن و فکر گسترده ای که دارد مضامین مختلف اجتماعی و اخلاقی را از لا به لای حوادث و الفاظ می یابد و با بینش فیلسوفانه خود کیفیت و مضامین را استدلال کرده و به تدریج وارد رفتار خود می کند. تأثیرات عاطفی و قابلیت های درونی هر فرد در میزان همانند سازی با قهرمان یا ضد قهرمان نقش مهمی ایفا می کند به عبارت بهتر، پذیرش و همسان سازی یا درون فکنی خصلت های قهرمان داستان، صرفاً از خوب یا بد بودن وی بر نمی آید بلکه تحولات عمیق درونی سرنوشت قضیه را روشن می سازد. در واقع قصه گویی یکی از مناسب ترین فنون برای درونی سازی تغییر است. بدون اینکه لازم باشد کودک بینش یا فهم خود را در مورد چگونگی وقوع تغییرات به زبان بیاورد. با مروری بر تحول شناختی از دیدگاه پیاژه می توان تأثیر داستان را بر تحول روانی کودک به خوبی بیان کرد: «پیاژه با مطالعه تغییراتی که در عملکرد تفکر کودک به وجود می آید از رشد شناختی مفهومی پویا ارائه می دهد و این مفهوم بر کش متقابل کودک و محیط استوار است. کودک در تعامل با محیط مجموعه ای از ساختارهای شناختی تشکیل میدهد و این ساختارها به او اجازه می-دهد با محیط سازگار شود. به عبارت دیگر کودک براساس طرحواره های ساخته شده اطلاعات رسیده از محیط را کشف می کند. هر تجربه جدید بر طرحواره های موجود وی اثر می گذارد و آنها را اصلاح و تغییر می دهد.» (همتیان، ۱۳۹۳)

مهم ترین تأثیرات قصه گویی بر رشد کودکان عبارتند از: (حیدری، ۱۳۹۹)

۳-۲-۱. تقویت مهارت شنیداری کودک

قصه گویی برای کودکان در وهله اول به کودک صبرکردن برای شنیدن را آموزش می دهد. درواقع، شما با قصه گویی، فرزندان را به طور غیرمستقیم برای مدت طولانی روی یک موضوع متمرکز می کنید و مهارت شنیداری اش را تقویت می نمایید

۳-۲-۲. تقویت مهارت کلامی کودک

قصه گویی برای کودکان علاوه بر اینکه موجب تمرکز می‌شود، آن‌ها را با واژه‌های جدید و تلفظ و معنی آن‌ها آشنا می‌کند. بخش مهمی از شناخت زبان فارسی در ما، مربوط به قصه‌هایی می‌شود که در کودکی شنیده‌ایم

۳-۲-۳. تقویت حس کنجکاوی کودک

داستان‌ها می‌توانند حس کنجکاوی را درگیر کنند و آن را برانگیزند. قصه گویی یک روش سرگرم کننده برای یادگیری هم هست. سعی کنید از واژگان و کلمات جدید استفاده کنید. معرفی کلمات جدید در متن داستان به کودکان این امکان را می‌دهد تا معنی لغات را درک کنند و به مدت طولانی آن‌ها را به خاطر بسپارند.

۳-۲-۴. شناخت فرهنگ و سنن اجتماعی

فردوسی در سرتاسر شاهنامه علاوه بر زنده نگاه داشتن زبان فارسی و انتقال آن به نسل‌های بعد، ظریف‌ترین رسوم فرهنگی نیاکانمان را با داستان‌سرایی به تصویر کشیده است. تأثیر فرهنگی داستان بر کودکان به شکل‌های مختلف اتفاق می‌افتد. شما با تعریف یک داستان از کودکی خود، می‌توانید آداب و سنن خانوادگی را به فرزندتان منتقل کنید و با نقل داستان‌های ملی او را با فرهنگ اجتماعی آشنا نمایید

۳-۲-۵. آموزش رویارویی با مشکلات

همه ما در طول زندگی با مشکلات زیادی دست‌وپنجه نرم کرده‌ایم. از همان کودکی مسائل فراوانی به فراخور سن و قدرت تحمل ما وجود داشته که به‌سختی با آن‌ها مواجه شده‌ایم. یک داستان تأثیرگذار آموزنده می‌تواند به کودکان در مواجهه با مشکلات و رنج‌ها کمک شایانی کند. برای کودکان داستانی بگویید که شخصیت اصلی آن در شرایط سختی قرار دارد. داستان را به گونه‌ای پیش ببرید که کودک درنهایت این پیام را دریافت کند: « دشواری‌ها و غصه‌ها بخشی از زندگی هستند »

۳-۲-۶. پرورش خصلت‌های خوب اخلاقی

کودکان از بدو ورود به دنیا به‌طور ناخودآگاه در حال الگوبرداری هستند تا بتوانند شخصیتی واحد با خصلت‌های منحصر به خود شکل دهند. برای او داستانی بگویید که شخصیت اصلی آن باهوش و صادق باشد. در موقعیت‌های مختلف از خود شجاعت نشان دهد و به بزرگ‌ترهایش احترام بگذارد. درواقع، هر خصلت خوب و مثبتی را که می‌خواهید به فرزندتان آموزش دهید، در شخصیت‌های اصلی داستان بگنجانید

۳-۲-۷. تقویت یادگیری و خلاقیت کودک

قصه گویی برای کودکان، گوش‌فرادادن و تمرکز کردن را به آن‌ها می‌آموزد. با تمرکز و گوش‌کردن، پیام داستان به آن‌ها منتقل می‌شود. انتقال پیام‌ها به معنی تأثیر داستان بر یادگیری کودک است. ذهن فرزند شما با شنیدن قصه‌ها آماده یادگیری موارد مختلف در سال‌های پیش رو خواهد شد. در عین حال، او هم‌زمان با شنیدن داستان، صحنه‌ها، شخصیت‌ها و اتفاق‌های قصه را در ذهن خود به تصویر می‌کشد. این کار قدرت تخیل و خلاقیت کودکان را تقویت کرده و او وارد دنیای تفکر آزادانه و بدون مانع می‌شود. دنیایی که ابتکار عمل و خلق ایده‌های نو را به ارمغان می‌آورد.

۳-۲-۸. آموزش تعاملات اجتماعی

پرسیدن سؤال‌های مکرر یکی از تأثیرات مهم قصه گویی برای کودکان است. او دارد پرسشگری و مطالبه‌گری را یاد می‌گیرد و می‌آموزد که چگونه در مکالمات هدفمند، با اعتماد به نفس مشارکت کند.

۳-۲-۹. پرورش افق دید کودک

برای فرزندتان قصه‌هایی درباره نقاط مختلف جهان بگویید. به وسیله داستان دنیایی غیر از دنیای اطرافش را به او نشان دهید و از این طریق سرزمین‌ها و فرهنگ‌های دیگر را به تصویر بکشید. او را به وسیله مهارت قصه گویی خود با انسان‌های متفاوت در سراسر جهان آشنا کنید.

۳-۲-۱۰. تقویت حافظه کودک

وقتی داستانی را برای کودک تعریف می‌کنید، در طول روز و در موقعیت‌های مختلف از او بخواهید برخی قسمت‌های داستان را برای شما بازگو کند. این کار باعث می‌شود کودکان با دقت بیشتری به داستان‌ها گوش کند و قدرت تمرکزش بالاتر رود. همچنین او تلاش می‌کند اتفاقات مختلف داستان را به خاطر بسپارد.

۳-۳. تأثیرات قصه گویی بر یادگیری

اولین سال‌های زندگی با دوره تغییر شکل سریع ساختارهای عصبی همراه است در این دوره چون ساختارهای عصبی از قدرت انعطاف پذیری بالایی برخوردار است یادگیریها به سرعت انجام می‌گیرد و هم پایداری بیشتری نشان می‌دهد، بنابر این می‌توان گفت دوران کودکی دوران طلایی یادگیری هر فرد است. (گنجی، ۱۳۹۲)

با خواندن قصه و بازگویی آن نیروی تکلم و بیان کودک رشد پیدا میکند و بر دایره لغات و اطلاعاتش افزوده میشود کودک با خواندن و یا گوش سپردن به قصه بر توجه و دقتش به پیرامون خود می‌افزاید و درباره هر موضوع و پدیده‌ای فکر میکند او از این راه مهارت‌هایی مثل خوب دیدن خوب شنیدن و پرسیدن و به دنبال پاسخ بودن را به دست می‌آورد. قصه نیروی تخیل کودک را تغذیه

میکند این گونه داستانها به مهمترین پرسشهای کودک پاسخ میدهند و عامل مؤثر و مهمی در تربیت اجتماعی آنها هستند. داستانهای واقع گرای نو کودکان را نسبت به شناخت انسان امروزی و رابطه اش با محیط زیست کنجکاو می کند کودک به کمک قصه با شیوه برخورد انسان با دشواریهای زندگی خود آشنا میشود و از شخصیتهای داستان ها می آموزد چگونه گرفتاریهای مشابه را رفع و احساس دیگران را درک کند .

رشد پرورش زبانی، شناختی، اجتماعی و اخلاقی در کودکان به شیوه برداشت آنها از یک قصه انجام می پذیرد. قصه ها و پیامها ارزشهایی را به مخاطب متصل می کنند که کودک در اثر شنیدن تکرار شنیدن و حتی فکر کردن به قصه میتواند این پیامها را جذب کند و ارزشهای خانوادگی، اجتماعی انسانی را بگیرد. غیر مستقیم بودن این پیامها موجب میشود که برای کودک دلنشین تر و جذابتر و دوست داشتنی تر شود . همچنین قصه قدرت تمرکز و دقت کودکان را افزایش میدهد کودکان در اثر شنیدن این توانایی را به دست می آورند تا بتوانند شنیدن فعال را تجربه کنند آنها حتی برای این که بتوانند ماجرا را دنبال کنند ضروری است که دقت و تمرکز لازم را برای خوب شنیدن تمرین کنند . قصه ها میتوانند به کودکان یاد بدهند که چگونه روی کار تمرکز کنند و با دقت آن کار را پیش ببرند برای منظم شدن و فعال شدن کودکان در امور مهم ، قصه گویی یک آموزش جذاب است . (مرادی مخلص و همکاران ، ۱۳۹۴)

۴. نتیجه گیری

قصه و قصه گویی بهترین ابزار و کاربردی ترین وسیله برای تربیت کودکان و نوجوانان است . عناصر تشکیل دهنده قصه با نیازهای روحی و روانی کودکان ارتباط تنگاتنگی دارد . کودک و نوجوان با ذهن و فکر گسترده ای که دارد مضامین مختلف اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی را از لایه لایه حوادث پیدا می کند و با بینش دقیق و ظریف خود این مضامین را استدلال می کند و به تدریج وارد رفتارش می سازد . قصه برایش الگو می شود و بدین ترتیب نقش بسیار مهمی در تکوین شخصیت کودک ایفا می کند . هر قصه ای می تواند فضایی را به وجود آورد که کودکان هنگام رویارویی با نمونه های واقعی، رفتاری مناسب از خود نشان می دهند. قصه به کودکان در درک بهتر ارتباطها کمک می کند. قصه گویی به طور ناخودآگاه، ذهن را درگیر می کند چراکه قصه گویی، نوعی آزادی عمل، نشاط، صمیمیت و پرهیز از اجبار در آن دیده میشود . بنابراین در خصوص، شیوه قصه گویی در یادگیری میتواند در گسترش گنجینه لغات، کم کردن فاصله خواندن و درک مطلب، درک حقایق و تجارب زندگی، آشنایی با ادبیات و فرهنگ اقوام و ملل ، افزایش مهارت گوش سپردن، تمرین تصویرسازی ، برانگیختن حس کنجکاوی، تقویت شعور اجتماعی، رشد و پرورش نیروی تخیل کودکان ، آشنایی با صفات پسندیده و بیزاری از کارهای ناپسند نقش داشته باشد. در مدرسه معمولاً فرآیند تفکر آموزش داده نمی شود، بلکه نوع یا انواعی از افکار آموزش داده می شود و به همین جهت، قدرت تامل و اندیشه درباره مسائل از دانش آموز گرفته می شود . یکی از تاثیرات مهم قصه گویی در همین وادار سازی دانش آموزان به تفکر و تامل می باشد که در پایان یک قصه و بطور ناخودآگاه گریبان ذهن او را می گیرد. با توجه به اینکه قصه گویی یکی از بهترین و مهم ترین راههای ارتباط نزدیک و تعامل سازنده بین معلم و دانش آموز است ، لذا استفاده از این شیوه در آموزش به ماندگاری بهتر و ارتقای کیفیت یادگیری منجر می شود.

پیشنهادهات

بر اساس یافته های پژوهش پیشنهاد می شود که در فرآیند یادگیری، قصه گویی، در نظام آموزشی گنجانده شود. مثلاً در درس قرآن قصه گویی از کتابهای داستانهای قرآنی و یا در درس فارسی؛ از کتابهای شاهنامه، مرزبان نامه و کلیله و دمنه و

منابع

- پودات، فاطمه. (۱۳۹۸). تاثیر قصه گویی بر پرورش مهارت، هوش و فعالیت های اجتماعی دانش آموزان. پژوهشنامه اورمزد، - (۴۹) ضمیمه شماره ۲)، ۶-۱۹.
- تاتاری، محسن و عابد، زهره و مولایی، حنا و بوستانی بزدی، محدثه. (۱۳۹۵). ارزیابی و تحلیل جایگاه قصه و قصه گویی در ادبیات کودکان و نقش آن در فرایند یاددهی- یادگیری دانش آموزان دوره ی ابتدایی، کنگره بین المللی زبان و ادبیات، مشهد
- جوکار، شهلا و فتاحی، ابوالفضل و سیف آبادی، بابک. (۱۴۰۱). نقش قصه در یادگیری کودکان و دانش آموزان، بیست و سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در علوم و فناوری، کرمان،
- حجازی، بنفشه. (۱۳۸۴). ادبیات کودک و نوجوان، تهران، روشنگران و مطالعات زنان، چاپ هشتم
- حیدری، میلاد. (۱۳۹۹). اهمیت قصه گویی برای کودکان، <https://bestkid.ir>
- رضائی، زهرا و استاجی، اکرم و گلی زاده عطایی، مهری. (۱۳۹۸). بررسی تاثیر داستان و شعر در آموزش و یادگیری، اولین همایش ملی مدرسه فردا، اردبیل
- زاپیس، (۱۳۸۲)، نقش قصه در رشد عاطفی، اجتماعی و شناختی کودک، ترجمه پرنیانی
- علمداری، مصیب و مطهری، عابد و ظفری نژاد، عادل. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر داستان و شعر و قصه در آموزش و یادگیری، سومین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان
- فضلی خانی. منوچهر. (۱۳۸۲). راهنمای عملی روش های مشارکتی و فعال در تدریس، تهران: انتشارات آزمون نوین
- گنجی، حمزه. (۱۳۹۲)، روانشناسی نوین. تهران: انتشارات ساوالان
- مرادی مخلص، حسین، حیدری، ایرج، کریمی، بهرامعلی، و سورسوری، کلثوم. (۱۳۹۴). تاثیر لالایی و قصه گویی بر یادگیری. کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.
- مهدی مقدم، امیرحسین، نورآبادی، سحر، هاشمی بناب، پریناز، جعفری کلیر، فاطمه. (۱۴۰۱). جایگاه ادبیات داستانی با رویکرد قصه گویی در یادگیری دانش آموزان، دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، سال پنجم، شماره ۵۷
- همتیان، مهسا. (۱۳۹۳). تأثیر قصه گویی بر علائم رفتار لجبازی - نافرمانی کودکان، پایان نامه کارشناسی ارشد، روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی

Fox Eades, J.M.,(2003). Classroom Tales:Using Storytelling to Build Emotional Social and Academic Skills across the Promary Curriculum. 88-81